

Antiikin vaikutus maailmankuvaan

Juha Sihvola

Antiikin filosofia vaikuttaa nykyajan ajatteluun muutenkin kuin kulttuuriperinteemme historiallisena osana. Antiikin filosofian reseptiohistoria jatkuu edelleen: esimerkiksi etiikassa, poliittisessa teoriassa ja mielen filosofiassa monet pitävät antiikin filosofiassa muotoiltuja argumentteja tärkeänä osana sitä aineistoa, jonka pohjalta voidaan muodostaa asianmukaisesti perusteltu kanta siitä, mitä on hyvä elämä tai oikeudenmukainen seksuaalietiikka, mitkä ovat yhteiskunnan tehtävät tai millainen on järjen ja tunteiden välinen suhde.

Yhdysvalloissa on tapana pitää presidentinvaalien yhteydessä erilaisia lakialoitteita koskevia kansanäänestyksiä. Vuoden 1992 vaalien yhteydessä Coloradon osavaltion äänestäjät hyväksyivät erikoisen aloitteen, jonka pohjalta osavaltio sitten laati lakiesityksen. Sen mukaisesti sukupuolinen suuntautuneisuus poistettiin niiden asioiden joukosta, joiden perusteella Coloradossa oli mahdollista taata jollekin ryhmälle suoja syrjintää vastaan. Osavaltion suurimmissa kaupungeissa Denverissä, Aspenissa ja Boulderissa seksuaalisille vähemmistöille oli aikaisemmin säädetty vahva syrjinnän vastainen suoja ja näiden säädösten tuella kaupunkiin olikin muodostunut vahvat homo- ja lesboyhteisöt. Vuoden 1992 kansanäänestyksen perusteella osavaltio kielsi kaupungeilta mahdollisuuden tällaisiin järjestelyihin.

Homoyhteisöt kokivat perusoikeuksiensa vaarantuvan ja aitoamerikkalaiseen tapaan haastoivat entisen tennistähti Martina Navratilovan johdolla Coloradon osavaltion oikeuteen. Pyrkimyksenä oli osoittaa, että uusi lakiesitys oli Yhdysvaltain perustuslain vastainen ja sen vuoksi kumottava. Lainopillinen kiista tiivistyi kysymykseen, oliko uusi laki yleisen edun mukainen. Osavaltio joutui etsimään yleiseen etuun vetoavia perusteita vähemmistösuojan kavennukselle sukupuolisen suuntautumisen osalta, ja vastapuoli puolestaan pyrki osoit-

tamaan, että tällaisesta kavennuksesta ei ole mitään yleistä etua.

Molemmat osapuolet kutsuivat oikeuteen asiantuntijatodistajia. Yksi osavaltion todistajista oli katolinen moraalifilosofi John Finnis, yksi maailman johtavista luonnollisen moraalilain tutkijoista ja konservatiivisen uustomismin kärkinimi. Hän todisti, että yhteiskunnan edun mukaista oli tukea sukupuolisuhteiden ylläpitoa vain avioliitossa ja siinäkin vain jälkeläisten tuottamista varten. Hänen mielestään mitkään muut seksisuhteet eivät ansainneet yhteiskunnan tukea vaan olivat päinvastoin vahingollisia yhteiskunnan kannalta ja siksi oli olemassa yleinen etu niiden rajoittamiseksi. Tuomittavia eivät olleet vain homoseksuaaliset suhteet vaan myös avioliiton ulkopuoliset heteroseksuaaliset suhteet, masturbaatio ja jopa ehkäisyä käyttävä avioseksi. Kaikissa näissä tehdään toisen tai omasta ruumiista nautinnonhalun tyydyttämisen väline. Tällainen toiminta ei edistä aitoa rakkautta vaan on häpeällistä ja vahingoittaa niiden ihmisen itsekäsitystä, jotka ovat sitoutuneet aitoa rakkautta toteuttavaan avioliittoon.

Finnisin argumentit ovat tavanomaisia katolisen sosiaalietiikan konservatiivisimmissa piireissä. Roomalaiskatoliseen moraalitraditioon viittaaminen ei olisi kuitenkaan riittänyt lain perusteluksi. Yhdysvalloissa laki ei näet saa vedota uskontoon. Siksi Finnisin pyrkimyksenä oli vakuuttaa oikeus siitä, että jokainen järjevä ihminen hyväksyy hänen argumenttinsa ainakin homoseksuaalisuuden osalta. Niinpä hän esitteli oikeudelle laajasti antiikin kreikkalaisten filosofien, erityisesti Platonin ja Aristoteleen seksuaalietiisiä näkemyksiä. Hänen mukaansa Platon ja Aristoteles ja heidän jäljissään koko länsimaisen moraalifilosofian valtatraditio on katsonut, että homoseksuaalisuus on häpeällistä ja aitoa rakkautta vahingoittavaa ja että yhteiskunnalla on sen takia intressi homoseksuaalisten suhteiden kieltämiseen tai rajoittamiseen tai ainakin tuen ja suojan epäämiseen niiltä. Antiikkiin vetoaminen oli Finnisin argumentissa erityisen tärkeää siksi,

että näin hän saattoi perustella, että homoseksuaalisuuden tuomitseminen ei ollut mitenkään sidoksissa kristinuskoon.

Vastapuoli toi oikeuteen omana asiantuntijanaan Suomessakin hyvin tunnetun uusaristoteelisen filosofin Martha Nussbaumin. Nussbaumin todistuksen mukaan Finnisin argumentti on täysin kestävä. Ensiksi, vaikka kuulusat filosofit olisivat ajatelleet Finnisin tavoin, se ei olisi riittävä peruste kannan hyväksymiseen. Sekä filosofiassa että lainsäädännössä on vedottava järkiperusteisiin eikä perinteeseen ja auktoriteettiin.

Toiseksi, Nussbaumin mukaan Platon ja Aristoteles ajattelivat tosiasiallisesti miltei päinvastoin kuin Finnis väitti. Platon ja Aristoteles samoin kuin myöhempi antiikin moraalifilosofinen traditio kyllä käsittelivät laajasti sukupuolisuhteisiin liittyviä eettisiä ongelmia. Eettisten ongelmien kannalta ei Platonin ja Aristoteleen mukaan ollut keskeistä kumppanin biologinen sukupuoli vaan se seikka, että tyyppilliseen kreikkalaiseen tapaan kumpikin ymmärsi sukupuolisuhteen luonnostaan kahden epätasa-arvoisen osapuolen, aktiivisen ja passiivisen, tunkeutuvan ja vastaanottavan, väliseksi suhteeksi. Erityisesti miesten välisissä suhteissa ongelmia syntyi, jos toinen osapuoli jäi pelkästään passiiviseksi, koska hän ei silloin pystynyt täyttämään aktiivisen itseään hallitsevan kansalaisen ihannetta.

Silti Nussbaumin tulkinnan mukaan ei Platon, Aristoteles eikä kukaan muukaan merkittävä antiikin filosofi pitänyt homoseksuaalisia suhteita sinänsä häpeällisinä tai moraalialia ja yhteiskunnallista järjestystä murentavina. Nussbaum väitti, että Finnisin tulkinta Platonista ja Aristoteleesta perustui lähteiden yksipuoliseen ja pinnalliseen tulkintaan, monissa tapauksissa jopa kreikan kielen taidon puutteista johtuviin käännösvirheisiin. Lisäksi Nussbaum korosti, että Platonin ajattelussa eivät keskeistä ole niinkään *Valtio-* ja *Lait-* teoksissa esitetyt ehdotukset seksuaalilämän rajoittamiseksi vaan pikemminkin *Faidros-* dialogissa ja eräissä muissakin yhteyksissä esitetyt argumentit, joiden mukaan miesten väliset eroottiset suhteet usein tukivat ja edistivät yhteisön eettisiä päämääriä, mikäli osapuolten ihmisarvon kunnioituksesta pidettiin huolta.

Lopuksi Nussbaum argumentoi, että vaikka antiikin filosofien seksuaalieettisiä näkemyksiä ei tule sellaisinaan soveltaa nykyaikaan tai ottaa auktoriteeteiksi, niiden pohjalta voidaan nähdä, millaisia puutteita ja virheitä Finnisin edustamissa näkemyksissä on. Antiikin filosofia on siksi ajankohtaista nykyajan seksuaalieettisten kiistojen kannalta.

Antiikin argumentein nykypäivän keskustelua

Coloradon osavaltio hävisi lainopillisen kiistan kaikissa oikeusasteissa. Lopulta Yhdysvaltain korkein oikeus totesi vähemmistösuojaa kaventavan lakiesityksen perustuslain vastaiseksi äänin 6-1. Rehellisyyden nimissä on sanottava, että antiikin filosofien argumentit olivat päätöksiä tehtäessä sivuosassa. Nussbaumin asiantuntijatodistuksessakin enemmän lienee vaikuttanut se, että pitkäaikaisen Suomessa oleskelunsa perusteella hän saattoi kertoa asiantuntijana coloradolaisille juristeille myös sen, että seksuaalisten vähemmistöjen aseman parantaminen Skandinavian maissa ei ollut romahduttanut yleistä yhteiskunnallista moraalialia.

Coloradon tapaus on kuitenkin kiinnostava esimerkki siitä, miten antiikin filosofien esittämät argumentit ja niiden tulkinnat vaikuttavat nykyajan moraalisisissa ja poliittisisissa keskusteluissa. (Monien mielestä se voi toki olla esimerkki myös amerikkalaisen poliittisen järjestelmän ja oikeuskäytännön omituisuudesta.) Antiikin ajattelun tulkintojen ja nykyajan välinen vaikutussuhde ei kuitenkaan ollut tässä tapauksessa vain yksisuuntainen. Ei ollut vain niin, että antiikin seksuaalietiikka vaikutti nykyajan politiikkaan, vaan Coloradon tapaus myös vaikutti antiikin seksuaalietiikan tutkimukseen. Kiistan osapuolet jatkoivat keskustelua siitä, miten Platonin ja Aristoteleen teosten kiistanalaisia kohtia oikein tulisi tulkita. Kumpikin osapuoli syytti toisiaan tendenssimäisistä tekstitulkinnoista. Finnisin kannattajat syyttivät Nussbaumia jopa väärästä valasta, koska väittivät tämän tahallaan siteeranneen todistuksessaan virheellisesti johtavaa kreikkalais-englantilaisista sanakirjaa. Monet johtavat antiikin seksuaalikuulttuurin ja filosofian tutkijat, kuten Kenneth Dover, Terence Irwin ja Anthony Price, asettuivat kuitenkin tukemaan Nussbaumia.

Coloradon tapauksella saattaa olla ollut vaikutusta myös siihen, että 1990-luvulta lähtien antiikin seksuaalietiikasta on ylipäänsäkin tullut yhä suosittumpi tutkimusaihe akateemisessa antiikintutkimuksessa, vaikka tähän suosion nousuun toki ovat vaikuttaneet muutkin tekijät. Myös suomalainen antiikintutkimus on ollut aiheesta kiinnostunut. Vuonna 1997 järjestettiin Suomen Rooman instituutissa kansainvälinen konferenssi, jossa joukko suomalaisia, amerikkalaisia, englantilaisia ja italialaisia tutkijoita pohti antiikin eroottisen kulttuurin ja seksuaalietiikan ongelmia. Osin konferenssin pohjalta syntyi kirja

The Sleep of Reason. Erotic Experience and Sexual Ethics in Ancient Greece and Rome (2002), jonka toimitin yhdessä Martha Nussbaumin kanssa University of Chicago Pressille.

Mielestäni kertomani tarina on yksi, joskin ehkä hieman erikoislaatuinen osoitus siitä, että antiikin filosofia vaikuttaa nykyajan ajatteluun muutenkin kuin kulttuuriperinteemme historiallisena osana. Antiikin filosofian reseptiohistoria jatkuu edelleen: esimerkiksi etiikassa, poliittisessa teoriassa ja mielen filosofiassa monet pitivät antiikin filosofiassa muotoiltuja argumentteja tärkeänä osana sitä aineistoa, jonka pohjalta voidaan muodostaa asianmukaisesti perusteltu kanta siitä, mitä on hyvä elämä tai oikeudenmukainen seksuaalietiikka, mitkä ovat yhteiskunnan tehtävät tai millainen on järjen ja tunteiden välinen suhde. Sellaiset joko suoraan antiikista tai antiikin filosofian keskiaikaisista tulkinnoista ammentavat filosofiset suuntaukset kuin uusaristotelismi ja uustomismi ovat edelleen elinvoimaisia.

Finnisin ja Nussbaumin debatti osoittaa myös sen, että antiikin filosofiaa voidaan soveltaa nykykeskusteluissa hyvin eri tavoin. Finnis siteerasi Platonia ja Aristotelesta suhteellisen yksioikoisesti kiinnittämättä suurta huomiota historialliseen kontekstiin mutta toisaalta suhtautui kummankin filosofin oletettuun kantaan ikään kuin auktoriteettina. Nussbaum korosti tulkintojensa historiallis-filologista perustaa (välttämättä kenties silti tendenssimäisyyttä) sekä sitä, että antiikin filosofin argumentti on vain itsenäisen reflektion lähtökohta, ei todistus siitä, että asia on todella tämän väittämällä tavalla. Finnisin edustama tulkintalinja on perinteinen: antiikin ajattelun reseptiohistoriassa on suhteellisen harvoin kiinnitetty huomiota siihen, että esitetyt tulkinnat olisivat siteeratun tekstin alkuperäisten tarkoituksen mukaisia. Sen sijaan sellainen moderni filosofianhistoriallinen tutkimus, jossa otetaan vakavasti sekä nykyajan filosofian systemaattiset keskustelut että tulkittujen tekstien historiallinen rekonstruktio alkuperäiskontekstissaan, on suhteellinen uusi ilmiö. Anglosaksisissa maissa siitä tuli merkittävä suuntaus 1960- ja 70-luvuilla erityisesti Gregory Vlastosin ja G.E.L. Owenin työn ansiosta. Viime aikoina historiallisen ja systemaattisen näkökulman vaativasta yhdistämistehtävästä on tullut myös suomalaisen filosofianhistorian tutkimuksen tavaramerkki.

Antiikin filosofian erityisyys

En tässä yhteydessä ryhdy pitkään pohtimaan, miksi juuri antiikin filosofia, varsinkin Platonin ja Aristoteleen ajattelu, on osoittautunut niin elinvoimaiseksi, että vuosisadasta toiseen se tarjoaa ainesta sekä filosofiselle teorianmuodostukselle että eettis-poliittisille keskusteluille. On tietenkin myös ilmeistä, että aivan samalla tavalla myös historian muista vaiheista tai muunlaisista kulttuureista peräisin olevat ajatukset voivat tulla ajankohtaisiksi modernin keskustelun kannalta.

Perinteisen klassisismien tapaan ei ole syytä nostaa antiikkia jalustalle. Jotakin erikoista antiikin filosofiassa kuitenkin on. Ehkä kysymys on osittain siitä, että filosofia opinalana, monista muista tieteistä poiketen, on edelleen suoraan jatkoa antiikissa ensi kerran muotoilluille kysymyksenasetteluille. Platon ja Aristoteles ovat kiinnostavia, koska he varsinaisesti ensi kerran muotoilivat sen kentän, jonka puitteissa länsimainen filosofia on toiminut 2500 vuotta. Mutta kyllä silti on kysymys myös siitä, että Platon ja Aristoteles olivat poikkeuksellisen lahjakkaita ajattelijoita, ja on erikoinen maailmanhistoriallinen sattuma, että heidän toimintansa osuu niin lähelle toisiaan.

Edellä kuvaamani välitön ajankohtaisuus ei tietenkään ole ainoa tapa, jolla antiikin ajattelu on vaikuttanut ja vaikuttaa maailmankuvaamme. Se ei myöskään ole ainoa syy, jonka takia antiikin ajattelu on kiinnostavaa, eikä se motiivi, jonka vuoksi suurin osa antiikintutkijoista tai antiikin kirjallisuuden lukijoista tekstejään tutkii. Suurin osa antiikintutkijoista katsoo ja mielestäni hyvin perustein, että jo historialliset syyt riittävät tekemään heidän aiheensa mielenkiintoiseksi. Antiikin ajattelu on olennainen osa sitä kertomusta, miten eurooppalaisesta, länsimaisesta ja myös esimerkiksi islamilaisesta kulttuurista on tullut sellaista kuin ne tänään ovat. Jotta ymmärtäisimme itseämme ja maailmaamme, on tunnettava antiikin ajattelua ja sen monipolvista reseptiohistoriaa.

On paikallaan mainita vielä yksi syy, minkä takia antiikin ajattelu on kiinnostavaa. Vaikka reseptiohistoria on tärkeää ja antiikin ajattelu on vaikuttanut ja edelleen vaikuttaa monella tavalla positiivisessa mielessä ajattelumme, huomioon on otettava myös tavallaan negatiivinen vaikutus. Eurooppalaisen ajattelun historia ei ole vain antiikin ajattelun omaksumista ja soveltamista vaan monissa merkittävässä vaiheissa myös irtautumista ja etäisydenottoa siitä. Mahdollisuuden

ja välttämättömän, tahdon ja valinnan, yksilö-oikeuksien, tietoisuuden ja persoonan käsitteet ovat esimerkiksi filosofisista käsitteistä, joiden kohdalla tyypillisesti modernit ajattelutavat ovat syntyneet antiikin ajatteluperinnettä kritisoidulla ja siitä olennaisesti poikkeavia ajatuskuvioita kehittämällä. Tällaisten teemojen osalta antiikin ajattelu on kiinnostavaa juuri siksi, että se osoittaa, että monista sellaisista asioista, joita olemme tottuneet pitämään miltei itsestäänselvyyksinä, voi ajatella myös olennaisesti toisella tavalla.

Suuri osa myös antiikin seksuaalietiikkaan kohdistuvasta tutkimuksesta perustuu juuri tähän samaan ajatukseen. Jotta ymmärtäisimme antiikin sukupuolimoraalia, on huomattava, että antiikissa vallinneet käsitykset sukupuolihalun luonteesta ja siitä, millainen on sukupuolikumppaneiden välinen suhde, perustuivat olennaisesti toisenlaisiin taustaoletuksiin kuin mitä itse olemme tottuneet pitämään luontevana. Tällaiseen näkökulmaan perustuvassa tutkimuksessa antiikki on ikään kuin antropologista materiaalia, vieras kulttuuri, johon vertailu antaa meille selkeämmän kuvan siitä, millaiset piirteet omassa ajattelussamme ovat välttämättömiä ja universaalisesti päteviä ja mitkä puolestaan satunnaisia ja kulttuurisidonnaisia. Oman ajattelun kulttuurisidonnaisuuden tiedostaminen voi olla vapauttavaa tai vaihtoehtoisesti se voi auttaa huomaamaan, että monien nyt ilmeisiltä tuntuvien ajattelutapojen kehittäminen on aikanaan vaatinut suurta intellektuaalista ponnistelua.

Vaikka ajattelunkin, että antropologinen tiedonintressi on rikastanut antiikintutkimuksen kysymyksenasetteluja, en usko, että pelkästään se riittäisi pitämään mielenkiintoa antiikkiin yllä. Olennaista on, että erityisesti antiikin filosofia on edelleen elävää ja moderneihin keskusteluihin vaikuttavaa, hyvää filosofiaa.

Tunteiden filosofian nousu

Kirjoitukseni lopuksi esitän antiikin filosofian ajankohtaisuudesta vielä toisen esimerkin. Lähestyn taas aihetta tarinan kautta.

200-luvulla jKr. vaikuttanut roomalainen kirjailija Aulus Gellius esittää teoksessaan *Attikalaiset yöt* lukuisia filosofeja koskevia anekdootteja. Yhdessä niistä kirjailija kuvaa kokemuksiaan laivamatkalla Kerkyran eli nykyisen Korfun saarelta Italian Brundisiumiin eli nykyiseen Brindisiin. Laiva joutui myrskyyn ja kaatosade täytti laivan vedellä. Ankarin ponnistuksin vesi saatiin pumpattua pois, mutta sumu

ja pilvet tekivät matkasta aavemaisen. Laivassa oli tunnettu stoalainen filosofi, jonka reaktioita kirjailija kertoo seuranneensa. Mies ei valittanut muiden tapaan ääneen mutta muuttui kalmankalpeaksi ja hänen katseensa näytti kauhistuneelta. Kun meri rauhoittui, stoalaisen luo käveli aasialainen kauppias, joka kysyi, miksi filosofi oli kalvennut ja pelännyt, vaikka hän itse oli pysynyt rauhallisena. Stoalainen tuhahti, että noin koppavaan kysymykseen ei kannattaisi vastata mitään, mutta hän voi vastata sentään sen, että hänellä oli aivan erilainen motiivi pelkoon kuin kyselijällä. Kysyjällähän oli menetettäväänään vain joutavan keikarin elämä mutta hän itse joutui sen sijaan kantamaan huolta merkittävän filosofin elämästä.

Brundisiumin jo siinäaessään horisontissa Aulus itsekään päätti lähestyä stoalaista ja kysyi varovaisesti, miksi tämä oli pelännyt, kun stoalaiset kuitenkin olivat julistaneet viisaan ihmisen olevan pelkoa ja muita tunteita vailla. Stoalainen oli tällöin ottanut laukustaan toisen stoalaisen filosofin Epiktetoksen teoksen *Keskusteluja* viidennen kirjan, jossa esitetyn näkemyksen hän arveli olevan yhteensopiva stoalaisuuden perustajien Zenonin ja Khrysippoksen näkemysten kanssa.

Kirjassa sanottiin, että vaikutelmat tai mielikuvat, joiden kautta ihmiset havainnoivat ympäristöään, eivät ole vapaaehtoisia tai hallittavia, vaan omalla voimallaan ne pakottavat havaitsijan tunnistamaan itsensä. Sen sijaan näiden vaikutelmien hyväksyminen tosiksi on vapaaehtoista ja niiden kokijan omassa vallassa. Siten jos stoalainen viisas, joka on määritelmän mukaisesti vailla tunteita, apatheian tilassa, aistii jonkin kauhean äänen tai muun vaaran merkin, hänen mielensä kutistuu ja hän kalpenee, Stoalainen viisas ei silti usko, että olisi tapahtumassa mitään todella pahaa, vaan reaktio johtuu odottamattomasta tapahtumasta, joka saa hänen mielensä liikkeeseen. Hullu hyväksyy tällaisen vaikutelman mutta viisas sanoutuu siitä irti, vaikka hänenkin ihonvärinsä ja ilmeensä voi vähäksi aikaa muuttua. Koska viisas ei usko, että mikään paha todella uhkaisi, hän ei tunne varsinaista pelkoa.

Aulus Gelliuksen tarina kuvaa kiinnostavasti ydinkysymystä myöhäishellenistisen ajan keskusteluissa, jotka koskivat tunteiden luonnetta. Varhaisstoalainen Khrysippos oli määritellyt tunteen uskomukseksi, että jokin tosiasiallisesti samantekevä asia on hyvä tai paha ja sellaisena reagoimisen arvoinen. Edelleen Khrysippos katsoi, että viisaalla ihmisellä ei lainkaan ole tällaisia tunteita. Platonistit ja muut kriitikot taas

katsoivat, että stoalainen tunteettomuusihanne on sekä psykologisesti epäuskottava että eettisesti vahingollinen. Aulus Gelliuksen lainaama Epiktetos muotoilee tyypillisen myöhäisstoalaisen vastauksen psykologista epäuskottavuutta koskevaan kritiikkiin.

Tunteiden filosofia on noussut parin viime vuosikymmenen aikana yhdeksi nykyajan filosofian suosituimmista tutkimuskohteista. Antiikin filosofiassa esitetyt argumentit ovat olennaisesti vaikuttaneet tähän moderniin keskusteluun. On tunneteoreetikkoja, jotka julistavat edustavansa uusstoalaista kantaa, jonka mukaan tunteet voidaan määritellä tietyn tyyppisiksi arvostelmiksi tai uskomuksiksi. Toiset taas ovat kritisoineet uskomusteorioita viitaten Aristoteleella esiintyvään ajatukseen, jonka mukaan tunteiden kognitiivisena osatekijänä ei ainakaan aina ole varsinainen uskomus vaan jokin primitiivisempi kognitiivinen tila.

Antiikin filosofisiin teksteihin sisältyy runsaasti värikkäitä tunteiden psykologiaa ja eettistä merkitystä koskevia keskusteluja, joissa esitellään mielenkiintoisella tavalla vaihtoehtoisia lähestymistapoja aiheeseen. On vastakainasetteluja arvostelmateorioiden ja kompositionaalisten teorioiden sekä kognitiivisten ja ei-kognitiivisten teorioiden välillä, on erilaisia

tapoja käsittää ihmismielen tai sielun rakenne, on keskustelua siitä, voidaanko tunteista päästä kokonaan eroon, ovatko ne ihmiselämän välttämätön mutta hallittavissa oleva paha, vai ovatko oikein koetut tunteet hyvän ihmiselämän arvoikas, oikeaan toimintaan ohjaava voima. Juuri siksi, että nykyajan filosofiassa tunteiden tutkimus on suhteellisen uusi ja teorianmuodostuksessaan alkutekijöissään oleva teema, on luontevaa ja ymmärrettävää, että katseet ovat kääntyneet antiikkiin (joskin myös keskiajan ja uuden ajan alkupuolen filosofiasta voidaan löytää yhtä lailla kiinnostavaa aineistoa).

On epäilemättä myös nykyajan tunnefilosofiselle keskustelulle hyväksi, jos sen antiikin filosofiaan sisältyvistä lähtökohdista on saatavilla historiallisesti luotettavaa tietoa. Tästäkin syystä tunnekäsitysten historia on yksi keskeinen teema Suomen Akatemian huippuyksikköohjelmaan kuuluvassa akatemiaprofessori Simo Knuutilan johtamassa Mielen historia -tutkimusyksikössä. Tunteiden filosofia on hyvä esimerkki siitä, miten antiikin filosofia jatkuvasti vaikuttaa nykyajan ajattelun kehitykseen.

Kirjoittaja on filosofian professori Jyväskylän yliopistossa. Kirjoitus perustuu esitelmään Tieteen päivillä 8.–12.1.2003.